

Voorstel tot aanpassing Lastmeter

Onderbouwing aanpassing lastmeter met betrekking tot het levensbeschouwelijke gebied namens de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ)

Naar aanleiding van de reactie van de VGVZ heeft de richtlijncommissie in de persoon van Josette Hoekstra de mogelijkheid geboden om een alternatief voor de huidige items op de Lastmeter onder het kopje religieus/spirituele problemen te laten valideren. De VGVZ heeft de taak om tot een alternatieve formulering van items te komen serieus opgepakt en is met haar leden evenals met wetenschappers in dit werkveld aan de slag gegaan.

Werkwijze

Leden van de VGVZ bij wie binnen hun instelling gewerkt wordt met de Lastmeter, zijn uitgenodigd voor een werkconferentie. Met elkaar hebben we gediscussieerd over de ontwikkeling van een alternatief voor de huidige items van de Lastmeter. Er zijn criteria geformuleerd waar de items aan zouden moeten voldoen. Er zijn onderwerpen benoemd die naar onze mening relevant zijn en er zijn concrete voorstellen gedaan per onderwerp.

Uit deze werkconferentie is een werkgroep ontstaan. Deze werkgroep heeft de uitkomsten van de werkconferentie vertaald naar een nieuw voorstel. Dit is voorgelegd aan een aantal wetenschappers met de vraag om hier kritisch op te reageren. De wetenschappers zijn:

dr B. Garssen, Psychofysioloog, Helen Dowling Instituut
dr S. Korver, Praktisch theoloog, Universiteit Tilburg
dr C. Leget, UHD Zorgethiek Universiteit van Tilburg
dr J-H Mooren, UD Psychologie Universiteit voor Humanistiek
prof dr H. Schilderman, hoogleraar Religie en zorg Radboud Universiteit Nijmegen
dr W. Smeets, hoofd van de Dienst Geestelijke Verzorging van UMC St Radboud Nijmegen, en docent Geestelijke Verzorging aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit
dr M. Walton, UD Geestelijke verzorging Protestantse Theologische Universiteit
prof dr H. Zock, hoogleraar Godsdienstpsychologie Rijksuniversiteit Groningen

De diverse theoretische onderbouwingen zijn door een werkgroep van 3 personen uit de VGVZ naast elkaar gelegd. De diverse voorstellen voor nieuwe items zijn daar vervolgens aan getoetst en aangepast of aangescherpt. Het eindresultaat is teruggekoppeld aan de wetenschappers.

Onderbouwing

Criteria voor zowel het kopje als de items:

- Herkenbare terminologie vanuit patiëntenperspectief
- Herkenbaar als een aspect dat aanwezig is bij iedereen ongeacht de levensbeschouwing

'*Spiritualiteit*' is een term die in de zorg, met name in de palliatieve zorg, weer in zwang raakt. Echter de term kent in de volksmond erg specifieke associaties (namelijk: 'zweverig') en wordt niet herkend als een aspect dat aanwezig kan zijn bij iedereen.

De term '*zingeving*' wordt door geestelijk verzorgers vaak als alternatief gebruikt maar het is een vakterm die te weinig herkenbaar is vanuit patiëntenperspectief.

'*Levensbeschouwelijke*' verwijst naar de eigen aard van ons vakgebied en kan zowel algemeen als specifiek religieus ingevuld worden. Het woord 'levensbeschouwelijk' kan gemakkelijk worden meegenomen in de inleidende zin die als vraag boven de thermometer staat. Echter, de terminologie 'levensbeschouwelijke vragen' is vanuit patiëntenperspectief te abstract.

Gekozen is voor de term '*levensvragen*', een meer herkenbare term vanuit patiëntenperspectief zonder te hoeven verwijzen naar een specifieke levensbeschouwing. Daarnaast komen er in het land steeds meer Centra voor Levensvragen die zich richten op mensen met behoefte aan geestelijke ondersteuning.

Om aan te geven dat hier ook de vragen met betrekking tot iemands specifieke levensbeschouwing onder vallen, willen we het aanvullen met de term '*religieuze vragen*'.

Unaniem, zowel in de werkconferentie als door de wetenschappers, werd gesteld dat als het om deze dimensie gaat, er niet gesproken wordt van 'problemen' maar van 'vragen'.

Items

Het belang van de herkenbaarheid vanuit diverse levensbeschouwelijke achtergronden en van patiëntentaal werd door een ieder onderstreept.

Het voorstel is gedaan om items te formuleren die aansluiten bij de kracht van mensen. Dat levert echter verwarring op in relatie tot de andere items in de Lastmeter en tot de vraag wat het antwoord 'ja' of 'nee' dan betekent. Conclusie: de formulering van de items moet aansluiten bij een probleemstelling.

Verschillende voorstellen zijn gedaan om de items te formuleren in de vorm van een vraag. Ook dat is verworpen, omdat we willen aansluiten bij de stijl van de Lastmeter zelf.

Verschillende wetenschappers boden een theoretisch kader voor het invullen van items. Hoewel deze kaders onderling weer verschillend waren, hebben we hiervan wel dankbaar gebruik gemaakt.

Bert Garssen benoemde spirituele thema's die hij (met anderen) vaak in zijn onderzoek tegenkwam. Ze kunnen verwoord worden als probleem en in begrijpelijke taal:

1. Verlies van vertrouwen
2. Vragen over zinvolheid
3. Verlies van gevoel van verbondenheid
4. Vragen over levenseinde
5. Omgaan met verlies

Sjaak Korver gebruikt de eerste vijf theologische diagnostische variabelen van Pruyser:

1. heilige
2. voorzienigheid
3. geloof
4. dankbaarheid
5. bekering

Deze terminologie werd door de werkgroep beoordeeld als niet vanzelfsprekend herkenbaar voor patiënten met een niet-christelijke levensbeschouwing en zijn daarom niet meegenomen.

Martin Walton omschreef items bij de door de VGVZ-werkgroep geformuleerde thema's en koppelde deze aan verschillende dimensies van levensbeschouwing:

<i>Thema</i>	<i>Vraag</i>	<i>Theoretische dimensie</i>
1. Levensverhalen/identiteit	beleving van zelf en eigen leven	identiteit
2. Zin van het leven/dood	vragen over leven, sterven en dood	existentieel
3. Verlieservaring	omgaan met (dreigend) verlies	existentieel
4. Religieuze behoeften	religie / spiritualiteit	religieus en spiritueel
5. Ethische vragen/dilemma's	ethische/morele vragen of keuzes	ethisch

Wim Smeets zette de items af tegen de klassieke dimensies van spiritualiteit volgens Glock en Stark 1965:

1. experientieel
2. cognitief-narratief
3. sociaal
4. moreel
5. ritueel

Hieruit concludeerde de werkgroep dat het aanvankelijke voorstel vanuit de werkconferentie te veel cognitief-narratieve elementen bevatte, en te weinig experientiële en sociale elementen.

Hans Schilderman wees op grond van literatuur op 6 functies van religie als formele kenmerken in het domein van geestelijke zorg:

1. Identiteit
2. Normaliteit
3. Contingentie
4. Ritualiteit

5. Transcendentie
6. Habilitering

Naar aanleiding van de reacties is een aanvullend criterium geformuleerd, namelijk dat thema's dienen aan te sluiten bij het 'diagnostiseren' van *last* en niet bij het verwoorden van een *aanbod* in reactie op de last vanuit de geestelijk verzorger (waar ook Schilderman op had gewezen). Rituelen als thema hebben we daarom niet meegenomen als 'probleem' in de lastmeter.

Hieronder een poging deze items te leggen naast de verschillende aangereikte kaders:

<i>Uiteindelijke keuze</i>	<i>Garssen</i>	<i>Walton</i>	<i>Smeets</i>	<i>Schilderman</i>
1. vragen over leven en dood	4.Vragen over levenseinde	vragen over leven, sterven en dood – existentieel	cognitief-narratief	contingentie/ transcendentie
2. verlies van vertrouwen	1.Verlies van vertrouwen	Omgaan met verlies – existentieel	experientieel	contingentie transcendentie
3. verbondenheid	3.Verlies van gevoel van verbondenheid	religie / spiritualiteit	sociaal experientieel	normaliteit transcendentie
4. omgaan met verlies	5.Omgaan met verlies	omgaan met (dreigend) verlies	sociaal experientieel	identiteit
5. maken van keuzes	2.Vragen over zinvolheid	ethische/morele vragen <i>of</i> ethische/morele keuzes	moreel	identiteit
		beleving van zelf en eigen leven (identiteit)	ritueel	ritualiteit

Conclusie

Gebonden aan de stijl en opzet van de Lastmeter, en door de items steeds weer naast de hierboven genoemde kaders te leggen, zijn we uiteindelijk gekomen tot de volgende keuze:

Inleidende vraag boven de thermometer: toevoeging levensbeschouwelijk gebied

*Omcirkel het nummer op onderstaande thermometer dat het best samenvat hoeveel last u [...] hebt gehad op lichamelijk, **levensbeschouwelijk**, emotioneel, sociaal en praktisch gebied.*

Kopie: **levensvragen/religieuze vragen**

Items:

- 1 Maken van keuzes**
- 2 Verlies van vertrouwen**
- 3 Verbondenheid**
- 4 Omgaan met verlies**
- 5 Vragen over leven en dood**

Namens de werkgroep:

Christien den Draak, beleidsmedewerker VGVZ en geestelijk verzorger in MMC Amersfoort.

Brecht Molenaar, geestelijk verzorger Maasstad Ziekenhuis Rotterdam.

Annemieke Kuin, aandachtsfunctionaris oncologische zorg VGVZ en geestelijk verzorger

Westfriesgasthuis.